

JOSEP MESTRES GUMBAU (1957 – 2021)

ESTHER TRAVÉ-ALLEPUZ

Universitat de Barcelona

JOAN VICENS I TARRÉ

Universitat de Girona

Josep Mestres Gumbau ens va deixar l'estiu passat. Fou la cinquena generació de la nissaga de terrissers de cal Fusteret, al barri del Raval de Quart, un obrador l'origen del qual es remunta a can Torrent. Heretà l'ofici del seu avi i del seu pare, Lluís Mestres Bonadona, i fou continuador d'aquesta activitat econòmica que, tot seguint les maneres de fer tradicionals, ja als anys vuitanta del segle passat va clissar els grans canvis que s'haurien d'esdevenir a la producció per tal d'adaptar-se als nous temps.

Casat amb la Neus Vilà Mutjé, de Salt, van compartir tota una vida, tant treballant plegats com gaudint junts de les aficions i de la família. També junts van celebrar el naixement de la seva filla Mariona i van superar junts situacions que la vida els va imposar, com la pèrdua de la seva filla Cristina. Aquest fet els va fer concentrar-se en la seva feina i van començar a participar a les fires de terrissa i ceràmica que al llarg dels vuitanta, noranta i fins l'any 2019 tenien lloc arreu de Catalunya, de la resta d'Espanya i de bona part de França, on eren ben coneguts, on van fer grans amistats i on podien gaudir de la seva feina, tot i l'augment de temps que representava fer fires els caps de setmana i treballar a l'obrador la resta de dies feiners. L'obrador de cal Fusteret era una empresa amb un marcat caràcter familiar on hi treballaven, no només en Josep i la Neus, sinó també la Ma. Àngels Mestres, germana d'en Josep, que es dedicava també a les tasques pròpies de la producció terrissera. En visitar l'obrador, sempre hi trobàvem la família treballant intensament, concentrats en el tràfec propi d'una activitat que no s'atura: en Josep a la roda o envernissant, la Ma. Àngels a la premsa fent cassoles, i la Neus enfornant o desenfornant i preparant les comandes.

L'ajut de la família, el compromís amb la feina i la seva empenta, capacitat de treball i coneixement de l'ofici i del negoci van fer d'en Josep Mestres un

En Josep a la roda del seu obrador. Fons Família Mestres-Vilà.

En Josep davant del forn de negre del Museu de la Terrissa de Quart l'any 2019. Foto: Esther Travé.

oller reconegut al municipi de Quart. I va mantenir la seva terrisseria en actiu fins al moment de la seva jubilació, tot fent de l'obrador un referent de la producció de peces de terrissa vermella. La imatge de la tradició i del tribut a aquest ofici heretat de generació en generació era ben visible a l'espai del taller, on hi havia hagut l'antic forn de llenya que ja utilitzava el seu pare, i que testimoniava els canvis tècnics que ha hagut de sobreviure l'ofici per adaptar-se a una realitat que s'ha transformat profundament al llarg dels darrers quaranta anys. En Josep fou capaç de mantenir viva la tradició alhora que no restava aliè a les transformacions del sector, que reclamaven també elements d'innovació, de manteniment i reforma. L'estima per la propietat familiar, el van dur en els darrers anys a restaurar la casa pairal dels avis, al costat mateix de l'obrador.

En Josep fou un gran dinamitzador del seu ofici i de l'activitat terrissera, en què defensava sempre el valor de l'artesanía i el caràcter únic i genuí de cada peça. Amic de tothom, de caràcter afable i distès, compartia el seu saber amb generositat en pro de la terrissa i va dur a terme nombroses iniciatives per a la protecció i perdurabilitat de l'ofici. Va ser secretari de l'*Asociación Alfar, Alfareros de España* i fundador i vicepresident de l'Associació de Terrissaires i Ceramistes de les Comarques de Girona, fets que el van implicar en la defensa de les reivindicacions del sector en els àmbits de negociació en favor de l'activitat terrissera al davant de les administracions públiques, tant a Madrid com a Barcelona.

El seu compromís amb l'ofici i el convenciment que calia fer-lo perdurar com un bé econòmic i cultural i com un llegat per a les generacions del futur, van fer que també duqués a terme una intensa activitat en defensa del món de la terrissa al municipi on vivia i treballava. A Quart, fou durant molts anys president de l'Associació de Terrissers Artesans de Quart –entitat que havia contribuït a fundar– i, al capdavant de l'Associació, va impulsar nombroses accions per preservar i difondre el coneixement de l'ofici. Alguns exemples eloqüents de l'activitat intensa d'aquesta associació els trobem en l'exposició "La terrissa de Quart, una mirada al passat" (2009) en la qual en Josep hi va tenir un paper actiu, en col·laboració amb els altres terrissers del municipi. L'any 2016, es va publicar el vídeo *Quart, la terrissa negra pas a pas*, que constitueix un bell testimoni del procés de producció de terrissa tot seguint les maneres de fer tradicionals i en el qual en Josep participava amb els companys de les tasques de modelatge i de cuita de terrissa negra en el forn que ells mateixos havien construït anys enrere.

En Josep rebent el diploma de participació de la Fira de la Galera l'any 2019 per part del regidor responsable de la Fira. Fons Arxiu de l'Ajuntament de la Galera. Foto: Noèlia Domènech.

En Josep al pati de la terrisseria preparant el vernís per a les cassoles. Fons Família Mestres-Vilà.

Els oficis tradicionals compten amb una riquesa pròpia en el fons i en les formes, que es manifesten en una parla idiosincràtica i en un vocabulari ric i molt específic, amb elements fossilitzats en el temps i en el territori que es perden a poc a poc amb el pas de les generacions i el declivi de l'activitat artesanal que els ha emprat. Precisament perquè els terrissers, amb en Josep al capdavant, eren conscients d'aquesta pèrdua potencial, van treballar intensament en el recull del vocabulari específic de terrisser i rajoler de Quart, que fou posteriorment editat al llibre *Paraules que treballen el fang*, de Cossetània Edicions l'any 2016. Aquesta tasca va ocupar l'Associació al llarg de dos anys de feina en la qual, dia a dia, els terrissers rastrejaven amb cura els mots que ells mateixos feien servir als obradors i aquells que havien sentit a dir als pares, avis i besavis. Aquesta inquietud per conservar i llegar aquest saber ancestral, ocupava en Josep en molts àmbits i actualment liderava la recerca i el recull dels obradors terrissers de Quart per a una altra futura publicació que preparava l'Associació.

En l'àmbit municipal en Josep també es va mostrar sempre disposat i amb un tarannà de col·laboració i disponibilitat. Es va implicar en l'organització de la Fira-Mercat de Terrissa Catalana, que se celebrava anualment a Quart. Aquesta fira havia estat la primera mostra d'aquesta temàtica a Catalunya i es va mantenir fins a la 25a edició l'any 2015. Al llarg dels vint-i-cinc anys de Fira-Mercat, en Josep en facilitava contactes i expositors, en un afany per poder comptar any rere any amb els principals actius del sector en aquesta trobada amb un caràcter popular. I en el caire de festes populars, el seu sentit de pertinença el va portar també a ser, de manera continuada, un dels responsables en l'organització de la Festa Major del carrer del Raval el mes de juliol.

La seva implicació amb el municipi de Quart va fer que també col·laborés en el projecte del Museu de la Terrissa de Quart, tot formant-ne part, i que seguís de ben a prop l'evolució d'aquesta institució, implicant-se en els seus inicis i contribuint al seu naixement l'any 2008. En Josep havia participat activament en nombroses activitats impulsades des del Museu de la Terrissa: tallers de roda per als infants de les escoles, visites guiades o les cuites de negre que tenien lloc al forn del Museu i a les quals en Josep mai no hi faltava. Des d'aquesta institució i en col·laboració amb l'Associació de Terrissers, es duia a terme una tasca important per captar, preservar i explicar a xics i grans el valor d'una activitat econòmica la història de la qual és possible de resseguir a través dels vestigis del passat i que havia esdevingut un senyal d'identitat del municipi i de la comarca. Certament, els

esdeveniments d'aquests darrers anys marcats pel malaguanyat tancament del museu el proppassat 2020 i la marxa d'en Josep Mestres aquest darrer estiu han suposat una dificultat notable per a una Associació de Terrissers Artesans de Quart sempre compromesa amb la pervivència d'un ofici que és el seu, que s'estimen i que volen cuidar i preservar com un element cultural i social d'una vàlua incalculable.

Sense en Josep, el paisatge humà de Quart, el gremi de terrissers i l'artesanía a Catalunya han quedat una mica més buits. Els que hem tingut la sort de conèixer-lo al llarg dels anys, sempre tindrem el record d'un home compromès, de caràcter alegre i distès, però també d'un veritable professional de la terrissa, d'un mestre artesà a qui corria fang per les venes.